

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Kainuun hyvinvointialue arvioi, että kansallinen lainsäädäntö täyttää pääosin NKV-direktiivin vähimmäisvaatimukset. Direktiivin täysimääräinen toimeenpano edellyttää kuitenkin väkivallan systemaattisen tunnistamisen, riskinarvioinnin ja kirjaamisen vahvistamista, yhdenvertaisesti saavutettavia tukipalveluja, toimivia moniammatillisia yhteistyörakenteita sekä henkilöstön riittävää osaamista ja resursointia. Lisäksi perheväkivallan määritelmän kansallisessa tulkinnassa tulisi huomioida biologisten ja oikeudellisten perhesuhteiden ohella myös psykologiset perhesuhteet, jotta väkivallan ehkäisy ja uhrien suoja kattaisivat tosiasialliset perhe- ja läheissuhteet erilaisissa perhemuodoissa.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Kainuun hyvinvointialue pitää ehdotusta kannatettavana ja katsoo sen vastaavan pääosin direktiivin vähimmäisvaatimuksia.

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Suojelun tarpeen arvioinnin tulee olla järjestelmällistä, yksilöllistä ja oikea-aikaista sekä johtaa tarvittaviin suoja- ja tukitoimiin. Arviointimenettelyjen tulee tukea sujuvaa moniammatillista yhteistyötä ja palveluihin ohjautumista. Tiedonvaihdon tulee perustua ensisijaisesti viranomaisten käytettävissä olevaan olemassa olevaan tietoon, eikä ehdotus saa aiheuttaa hyvinvointialueille uusia selvitys- tai arviointivelvoitteita esitutkintaviranomaisen lukuun. Lisäksi tulee varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen, turvallinen tiedonkulku sekä se, että arvioinnin perusteella tarvittavat palvelut ja suojatoimet ovat uhrin saatavilla viiveettä.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Ehdotusta pidetään kannatettavana ja arvioidaan sen vastaavan pääosin direktiivin vähimmäisvaatimuksia. On tärkeää, että sääntely kattaa direktiivin edellyttämät väkivallan muodot ja tukee tehokasta puuttumista väkivaltaan sekä uhrien oikeuksien toteutumista. Sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta keskeistä on, että lainsäädäntö edistää väkivallan tunnistamista, matalan kynnyksen avun hakemista, viranomaisyhteistyötä sekä uhrin turvallisuuden, tuen ja palveluihin ohjautumisen toteutumista.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Kainuun hyvinvointialue pitää ehdotusta kannatettavana ja arvioi sen vahvistavan direktiivin vähimmäistason mukaista suojaa haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille. On tärkeää, että myös rikosprosessissa todistajan asemassa olevat, väkivallalle altistuneet lapset ja muut riippuvaisessa asemassa olevat henkilöt tunnistetaan suojelun tarpeessa oleviksi ja heille turvataan asianmukaiset suojatoimet. Menettelyjen tulee olla lapsen edun mukaisia, ikä- ja kehitystaso huomioivia sekä tarpeetonta kuormitusta ja traumatisoitumista ehkäiseviä. Lisäksi tulee varmistaa toimiva yhteistyö viranomaisten välillä sekä riittävä osaaminen kohdata ja tukea suojelun tarpeessa olevia henkilöitä prosessin eri vaiheissa

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Ehdotusta kannatetaan ja arvioidaan sen vastaavan direktiivin vähimmäisvaatimuksia uhrien oikea-aikaisen tuen saatavuuden näkökulmasta. Yhteystietojen välittämisen tukipalveluihin tulee tapahtua tietosuojaa kunnioittaen, asianomaista informoiden ja lähtökohtaisesti hänen suostumukseensa perustuen. Erityisesti täysi-ikäisen asianomistajan itsemääräämisoikeus tulee turvata siten, ettei tietoja välitetä hänen tietämättään tai vastoin hänen nimenomaista tahtoaan. Lisäksi on tärkeää varmistaa toimivat palveluohjauskäytännöt, sujuva yhteistyö viranomaisten ja tukipalvelujen välillä sekä henkilöstön riittävä osaaminen, jotta uhri saa tarvitsemansa tuen viiveettä ja turvallisesti.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Seuranta- ja arviointitehtävän keskittäminen vahvistaa väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan liittyvien toimintapolitiikkojen kokonaiskuvaa sekä tukee toimien yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta. On tärkeää, että seuranta kattaa myös palvelujen saatavuuden, laadun ja vaikuttavuuden sekä väkivallan tunnistamiseen liittyvät käytännöt. Lisäksi tulee varmistaa toimiva tiedonkeruu, eri viranomaisten ja palvelujärjestelmän osallistuminen sekä seurantatiedon hyödyntäminen ohjauksessa ja palvelujen kehittämisessä.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Kainuun hyvinvointialue pitää ehdotusta kannatettavana ja arvioi sen vastaavan direktiivin vähimmäisvaatimuksia seksuaaliväkivallan uhrien erityispalvelujen järjestämisestä. Seri-tukikeskukset tukevat oikea-aikaista hoitoa, tukea ja palveluihin ohjautumista yhden luokun periaatteella. Palvelujen alueellinen saavutettavuus, toimivat hoito- ja palvelupolut sekä yhteistyö muiden palvelujen kanssa ovat keskeisiä tavoitteiden toteutumiselle. Samalla on tärkeää varmistaa, että hyvinvointialueille aiheutuvat velvoitteet huomioidaan täysimääräisesti rahoituksessa ja että

toiminnan toteuttamiseen osoitetaan riittävät henkilöstö- ja osaamisresurssit palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Kainuun hyvinvointialue pitää ehdotusta kannatettavana. Seksuaaliväkivallan uhrien palvelujen tulee säilyä asiakkaalle maksuttomina, sillä tämä tukee direktiivin tavoitetta turvata esteetön ja oikea-aikainen pääsy tarvittavaan hoitoon ja tukeen. Maksuttomuus madaltaa avun hakemisen kynnystä ja edistää palvelujen yhdenvertaista saavutettavuutta. Samalla on tärkeää varmistaa riittävä rahoitus hyvinvointialueille, jotta palvelujen saatavuus, laatu ja jatkuvuus voidaan turvata kestäväällä tavalla.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Kainuun hyvinvointialue arvioi, että esitys lisää hyvinvointialueiden kustannuksia erityisesti uusien velvoitteiden toimeenpanon, henkilöstön osaamisen vahvistamisen, palvelujen kehittämisen sekä tiedonvaihtoon, kirjaamiseen ja seurantaan liittyvien toimintamallien käyttöönoton vuoksi. Lisäksi Seri-tukikeskuksiin ja muihin väkivallan uhrien palveluihin liittyvät velvoitteet edellyttävät riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja.

Pitkällä aikavälillä esityksellä voidaan kuitenkin saavuttaa kustannusvaikuttavuutta parantavia vaikutuksia, mikäli väkivallan tunnistaminen, varhainen tuki ja palveluihin ohjautuminen vahvistuvat sekä väkivallan uusiutumista ja siitä aiheutuvia terveys- ja sosiaalihaittoja pystytään ehkäisemään. Asiakasmaksujen maksuttomuus voi vähentää maksutuloja, mutta samalla madaltaa avun hakemisen kynnystä ja edistää oikea-aikaista hoitoon pääsyä. Esityksen kustannusvaikutusten hallinta edellyttää, että hyvinvointialueille aiheutuvat lisävelvoitteet huomioidaan täysimääräisesti valtion rahoituksessa.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Kainuun hyvinvointialue arvioi, että esitys lisää viranomaisten välistä yhteistyötä sekä vahvistaa velvoitteita väkivallan tunnistamisessa, suojelutarpeen arvioinnissa ja uhrien palveluihin ohjaamisessa. Tämä edellyttää yhtenäisiä toimintamalleja, selkeitä vastuita sekä toimivia tiedonvaihdon käytäntöjä eri viranomaisten välillä.

Esitys lisää erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä esitutkintaviranomaisten koulutus-, koordinointi- ja yhteistyötarpeita sekä jonkin verran hallinnollista työtä. Samalla se tukee palveluprosessien yhdenmukaistumista, parantaa uhrien oikeuksien toteutumista ja vahvistaa palvelujen laatua sekä vaikuttavuutta. Toimeenpanossa on tärkeää huolehtia riittävästä resursoinnista ja siitä, ettei hyvinvointialueille synny uusia selvitys- tai arviointivelvoitteita esitutkintaviranomaisten lukuun.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esitys edistää naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyä sekä vahvistaa erityisesti tyttöjen ja naisten henkilökohtaista turvallisuutta, koskemattomuutta ja yhdenvertaisuutta. Esitys tukee uhrien oikeuksien toteutumista, parantaa väkivallan tunnistamista sekä vahvistaa avun ja tuen saatavuutta. Pitkällä aikavälillä vaikutukset voivat näkyä hyvinvoinnin lisääntymisenä, väkivallasta aiheutuvien haittojen vähentymisenä sekä turvallisuuden vahvistumisena yhteiskunnassa. Vaikutusten toteutuminen edellyttää kuitenkin palvelujen saavutettavuuden, riittävän osaamisen ja tarkoituksenmukaisten resurssien varmistamista.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Esitys kohdentuu erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin ja parantaa heidän asemaansa, turvallisuuttaan ja palvelujen saavutettavuutta.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

Kainuun hyvinvointialue pitää esityksessä ehdotettua toteutustapaa kannatettavana ja tarkoituksenmukaisena. Direktiivin vähimmäisvelvoitteet voidaan kuitenkin saavuttaa myös hyödyntämällä nykyisiä palvelu- ja yhteistyörakenteita sekä alueellisesti joustavia ratkaisuja, kunhan uhrien suojeleminen, palvelujen saavutettavuus, viranomaisten välinen yhteistyö ja yhdenvertaiset palvelut toteutuvat. Velvoitteita voidaan osin toteuttaa vahvistamalla olemassa olevia hoito- ja palvelupolkuja, kehittämällä moniammatillista yhteistyötä, hyödyntämällä etä- ja digitaalisia palveluja sekä tukemalla toimintaa valtakunnallisella ohjauksella ja koulutuksella. Keskeistä on, että valittu toteutustapa on vaikuttava, yhdenvertainen ja huomioi alueelliset erityispiirteet.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Kainuun hyvinvointialue pitää mietinnössä esitettyä arviota pääosin perusteltuna. Ehdotukset vahvistavat perustuslain turvaamia perus- ja ihmisoikeuksia, erityisesti oikeutta elämään, henkilökohtaiseen turvallisuuteen, yhdenvertaisuuteen sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Samalla on tärkeää varmistaa, että uhrien suojelemaan liittyvät tiedonvaihto ja yhteystietojen välittämistä koskevat säännökset ovat täsmällisiä, tarkkarajaisia ja oikeasuhtaisia sekä turvaavat yksityiselämän ja henkilötietojen suojan asianmukaisesti.

Kainuun hyvinvointialue katsoo, että ehdotukset ovat pääosin toteutettavissa tavallisessa säätämisjärjestyksessä. Erityistä huomiota tulee kuitenkin kiinnittää viranomaisten tiedonsaanti- ja tiedonluovutus oikeuksiin sekä asianomaisen itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Perustuslakivaliokunnan arviointi on perusteltua erityisesti tietosuojaa ja tiedonvaihtoa koskevien säännösten osalta.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Kainuun hyvinvointialue pitää esitysluonnosta kokonaisuutena perusteltuna ja direktiivin tavoitteita tukevana. Ehdotukset vahvistavat uhrien suojelua, palvelujen saavutettavuutta sekä viranomaisten toimintatapojen yhdenmukaisuutta. Toimeenpanon onnistuminen edellyttää kuitenkin riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja, selkeitä valtakunnallisia ohjeita sekä toimivia moniammatillisen yhteistyön rakenteita.

Erityisen tärkeää on varmistaa väkivallan tunnistamisen, riskinarvioinnin, kirjaamisen ja palveluohjauksen yhdenmukaiset käytännöt sekä matalan kynnyksen palvelujen saavutettavuus koko maassa. Lisäksi sääntelyn tulee tukea käytännön asiakastyötä eikä lisätä tarpeettomasti hallinnollista kuormitusta. Henkilöstön osaamisen vahvistamiseen, tietosuojan toteutumiseen sekä eri väestöryhmien ja alueellisten erityispiirteiden huomioimiseen tulee kiinnittää jatkovalmistelussa erityistä huomiota.

Kainuun hyvinvointialueella direktiivin tavoitteita tukevia palveluja ja toimintamalleja on jo käytössä. Käytännön kokemusten perusteella keskeistä on varmistaa riittävä resursointi, yhtenäiset toimintamallit sekä toimivat moniammatillisen yhteistyön rakenteet.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Kainulainen Anna-Liisa
Kainuun hyvinvointialue